

УДК 796.032.2

ДО ПИТАННЯ ПРО КОНКУРСИ МИСТЕЦТВ У ПРОГРАМАХ ОЛІМПІЙСЬКИХ ІГОР СУЧАСНОСТІ

Іванна ЛИТВИНЕЦЬ, Олена ПАДОВСЬКА,
Ярослав ТИМЧАК, Антон ЛИТВИНЕЦЬ

Львівський державний університет фізичної культури

Анотація. У статті розглядаються конкурси мистецтв, що відбувалися в межах проведення Ігор Олімпіад у період з 1912 до 1948 рр., як культурний феномен поєднання спорту і мистецтва. Аналізуються історико-культурні обставини їх запровадження, особливості організації і проведення в контексті олімпійських змагань.

Ключові слова: конкурси мистецтв, Ігри Олімпіад, олімпізм, МОК.

Постановка проблеми. Відомий науковець, д-р Ференц Мезе, автор праці “Історія олімпійських ігор”, що здобула золоту медаль на конкурсі мистецтв у галузі літератури (Ігри Олімпіади в Амстердамі) зауважив: “Складно протягом тисячоліть порівняти щось з олімпійськими іграми, беручи до уваги тривалість їх існування і вплив на загальний розвиток” [4].

Олімпійські ігри і в наш час залишаються за багатьма ознаками найбільшою спортивною подією на планеті, яка знаходить своїх прихильників у різних куточках світу, незважаючи на їх соціокультурне різноманіття, що виявляє себе в мові, світогляді, національних традиціях тощо. Спорт, який є основним змістом цього унікального дійства, переплетений різними формами прояву культури й мистецтв, які покликані зробити зрозумілішою його сутність і акцентувати високу ідейно-філософську спрямованість.

Конкурси мистецтв на Олімпійських іграх відбувалися в період з 1912 до 1948 рр. Ідею запровадження у програму Олімпійських ігор сучасності висунув барон П'єр де Кубертен, засновник сучасного олімпійського руху. Йому імпонувала ще давньогрецька концепція поєднання спорту й мистецтв.

Уведені до програми Олімпійських ігор конкурси мистецтв за різними номінаціями були тісно пов'язані зі спортом [2]. Кращі художні твори удостоювалися олімпійських медалей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Роботи дослідників історії олімпійського руху (Ф. Мезе, 1959, В. Платонов, 2002, Е. Вільчковський, 2008) стосуються питання конкурсів мистецтв у програмах Ігор Олімпіад сучасності лише частково. Повніший фактичний матеріал з цієї проблеми подано у праці “Забуті олімпійські змагання мистецтва” (2001 р.), автором якої є член Міжнародного товариства олімпійських істориків Річард Стентон.

Все ж передумови запровадження та особливості проведення мистецьких конкурсів у програмах Ігор Олімпіад не висвітлені достатньою мірою та потребують окремого дослідження.

Мета – з'ясувати значення конкурсів мистецтв, запроваджених в програми Ігор Олімпіад (1912-1948 рр.), для розвитку олімпійського руху сучасності.

Серед наукових методів, що використовувалися в дослідженні, були аналіз і узагальнення літературних джерел та методи теоретичної інтерпретації. Для аналізу використовувалися праці вказаних фахівців та матеріали мережі Інтернет.

Результати дослідження та їх обговорення. На початку ХХ ст. у програму Ігор Олімпіад сучасності були запроваджені конкурси мистецтв, історія проведення яких була започаткована ще в стародавній Олімпії більше ніж дві тисячі років тому.

Олімпійські ігри як релігійно-культуове дійство збирали в Олімпії, окрім атлетів, представників різноманітних видів діяльності, зокрема і митців – письменників, художників, скульпторів, чия присутність сприяли піднесенню їх престижу в давньогрецькому суспільстві.

Учасникам мистецьких конкурсів – поетам, філософам, письменникам, ораторам – Олімпійські ігри давали можливість проявити себе та оприлюднити власні твори. Відомо, що письменник та історик Геродот (444 р. до н.е.) першу частину свого твору, присвячену Афінам, читав на одних із Олімпійських ігор. Слухачі зачаровувались ораторським мистецтвом Георгія. Так, Апполонія, Гіппія, Сімоніда, Демосфена та Діогена. Так, ґрунтуючись на світоглядному принципі давньогрецької аристократії – агоністиці, формувалися творчі й художні форми змагальної діяльності. Окремі види змагань Олімпійських ігор стародавньої Греції за певними елементами були схожі на мистецькі конкурси, адже стрибок у довжину та інші змагання супроводжувалися грою на флейтах. В образотворчому мистецтві того часу чітко окреслюються складові давньогрецького ідеалу людини як громадянина, вояка й атлета. Цей ідеал, що мав відповідати аристократичному розумінню поняття “калокагатія”, відображався в різний спосіб, у тому числі й скульптурних зображеннях атлетів, часто з ідеалізацією пропорцій та фізичних форм [4, 9].

Запровадження в новітні Олімпіади конкурсів на кращі художні твори, тематично присвячені спорту, для основоположників олімпійського руху символізувало правдиве відродження традицій ігор давнини [7].

Опоетизовані в уяві сучасників Кубертена великі ігри античності мали постати відповідно до давніх ідеалів, доповнених витвореними людством упродовж подальшого суспільно-культурного розвитку. Зокрема, розуміння етичної досконалості – чистоти вчинку, досягнення якої ставилося за мету учасниками давньогрецьких Олімпійських ігор, безпосередньо відтворювали спортивні й мистецькі здобутки [2].

Спортсмен і митець однаково прагнуть досконалості, найвищого прояву майстерності. Відомий ще з часів середньовічних лицарських турнірів термін *Fair Play* був введений до кола актуальних для людства понять через спорт та мистецтво одночасно. Згодом принцип *Fair Play* в мистецтві був трансформований у формулу “чистого мистецтва” (мистецтва для мистецтва), а в спорті – у спрямування до аматорського безкорисливого служіння ідеалам олімпізму на Олімпійських іграх сучасності.

Саме такі ідеали і принципи цього тисячолітнього інституту, а не лише форму, і прагнув відродити барон П'єр де Кубертен [3].

Після першого десятиріччя з часу відродження олімпійського руху, 1906 року в Парижі з ініціативи барона П'єра де Кубертена, відбулася консультативна конференція з питань мистецтва, літератури та спорту за участі компетентної групи відомих художників і письменників. Обговорювалися питання можливості й особливостей залучення мистецтв і літератури з урочистостей і програми сучасних Олімпіад; відображення спортивної діяльності через мистецькі засоби і форми, що мало б сприяти облагородженню спорту.

Головним результатом конференції 1906 року стала пропозиція до МОК: організувати “п'ять змагань у галузі архітектури, скульптури, музики, живопису та літератури на кращі твори, присвячені спорту”. Планувалося, що “*Concours d'Art*” мав стати невід'ємною складовою кожної Олімпіади для підвищення престижу та авторитету Олімпійських ігор [3, 5, 9].

Плани Кубертена, палкого прихильника ідеї поєднання спорту і мистецтва, здійснювати було доволі складно. Їх повній реалізації перешкоджало певне упередження творчої еліти щодо спорту, а також низький на той час суспільний статус спорту в більшості європейських країн.

Намагання започаткувати конкурс з літератури й мистецтв вже під час проведення IV Олімпіади 1908 року, незважаючи на підтримку Королівської академії мистецтв у Лондоні, закінчилися успіхом.

Після Олімпіади в Лондоні питання запровадження конкурсів мистецтв обговорювалися на сесіях МОК в Берліні (1909 р.) та Люксембурзі (1910 р.). Члени МОК підтримали пропозицію щодо організації мистецького конкурсу в царині архітектури, скульптури, живопису, музики та літератури у програмі Ігор V Олімпіади 1912 року [7]. у контексті цього рішення 1912 року, напередодні Ігор у Стокгольмі, пройшов архітектурний конкурс, в якому перемогли архітектори з міста Лозанна – Моно й Леверьєр [5].

Конкурси мистецтв мали виконувати місію підвищення рівня інтелектуального й культурного супроводу Олімпійських ігор. Звичайно, пройшов певний час, перш ніж митці різних країн світу усвідомили важливість такої місії, скерували особисті зацікавлення, відшукавши у спортивній діяльності натхнення для своїх мистецьких творинь [7].

Перший конкурс мистецтв було проведено на Іграх V Олімпіади в Стокгольмі 1912 року. Як і у багатьох інших випадках, його організація відбулася насамперед завдяки особистим зусиллям барона П'єра де Кубертена. Конкурс відбувався в п'яти номінаціях: архітектура (проекти спортивних споруд), живопис та скульптура (на спортивну тематику), література та музика (гімн, кантата, пісня). Учасники мали реалізувати головну умову конкурсу – репрезентацію спорту через різновиди мистецтв та літератури [1, 8, 9].

МОК визначив певні правила для учасників конкурсу. Наприклад, журі могло розглядати знятоково такі твори, які раніше не були опубліковані чи презентовані й мали безпосередній стосунок до спорту. Не встановлювалися обмеження за обсягом і формою для рукопису, гравюру, креслення або полотна. Розмір скульптури, необхідний для транспортування в глиняних моделях, мав не перевищувати 80 сантиметрів заввишки, завдовжки або завширшки [7].

На цьому конкурсі, першому в історії сучасних олімпіад, були представлені твори з усіх номінацій – архітектури, живопису, скульптури, літератури і музики. Кількість учасників становила лише 35 осіб, проте нагородження медалями відбулося за всіма категоріями [2].

Золоту медаль у конкурсі літератури отримала “Ода спорту”. Твір було представлено на огляд під двома прізвищами – Г. Хохронд та М. Ешбах. Пізніше, після присудження нагороди, стало відомо, що ці прізвища є псевдонімами одного автора – П'єра де Кубертена [1, 4, 6].

Після Ігор V Олімпіади у Стокгольмі 1912 року, були взяті зобов'язання щодо подальшої організації конкурсів мистецтв у програмах Ігор Олімпіад.

На Іграх VII Олімпіади 1920 року в Антверпені конкурси мистецтв, хоч і були в програмі, але мали швидше характер суміжного заходу, не привертаючи до себе особливої уваги [2].

Лише уже на Іграх VIII Олімпіади в Парижі 1924 року такий стан зазнав змін. Активізується мистецьке осмислення спортивної тематики у всіх категоріях мистецтва [2]. На конкурс мистецтв у Парижі для оцінок журі було представлено 193 роботи [5].

З набуттям досвіду окремі вимоги до мистецьких конкурсів корегувалися. Наголошувалося на оригінальності конкурсних творів, недопустимості попереднього їх оприлюднення. Нагорода присуджувалася лише при наявності у творі безпосереднього відображення спортивної діяльності.

Окрім загальних правил, існували й певні вимоги щодо окремих видів творчості. Зокрема літературний твір, який подавався до мистецького конкурсу, не мав перевищувати 20 000 слів. Мова до написання твору не обмежувалася за умови його перекладу французькою чи англійською (в певних випадках достатньою вважалася анотація вказаними мовами) [2].

Аналогічно до спортивних змагань передбачалися нагороди золотими, срібними і бронзовими медалями. Одному авторові дозволялося представляти декілька своїх творів. Для учасників це давало можливість змагатися за декілька медалей в одній категорії. Варто зазначити, що в окремих номінаціях мистецьких конкурсів були випадки, коли призові місця не присуджувалися.

Значення конкурсів мистецтв значно зросло під час Ігор IX Олімпіади. На виставці в Амстердамі 1928 року в міському музеї загалом було представлено понад 1150 творів мистецтва [2]. Зокрема, близько 450 архітектурних моделей, малюнків і фотографій, 255 скульптур, у тому числі 80 медалей і рельєфів, 460 картин, малюнків і графічних творів, авторами яких були митці з 18 країн світу. Скульптури великих розмірів були виставлені на огляд поблизу стадіону, прикрашаючи олімпійську арену.

Конкурс з літератури становив 40 записів учасників з 10-ти країн світу, серед яких: 20 драматичних, 5 драматичних і 15 епічних творів. У музичному розділі було 22 записи (з 9 країн), зокрема: 5 вокальних, 9 оркестрових та 8 творів для одного інструмента. Загалом, понад 10 000 осіб змогли оглянути або ознайомитися з конкурсними роботами Олімпіади, що без сумніву стало важливою мистецькою подією [7].

Значний поступ відбувся у класифікації художньо-мистецької діяльності: чотири з п'яти категорій були розподілені на окремі номінації. Так, у межах номінації архітектури виникли два окремі напрямки розробки проєктів: архітектури та містобудування. Збільшується вибірка палітра в межах літератури: драматургія, лірика та епос. У галузі музики простежується поділ на вокальні, інструментальні та оркестрові твори. Ще більше розмежувань було здійснено в інших напрямках мистецької діяльності.

Митцям дозволялося продавати свої твори після змагань, що багато членів МОК сприймали неоднозначно, враховуючи некомерційний характер проведення Ігор та принципи ідеали Олімпійської хартії [2].

На Іграх X Олімпіади 1932 року в Лос-Анджелесі виставка творів мистецтва експонувалася в Музеї історії, науки і мистецтва, розміщеному в Олімпійському парку. Було представлено понад 1100 експонатів. В конкурсі брали участь художники з 31-ї країни [7]. Близько 30-000 відвідувачів виставки засвідчили тенденцію зростання зацікавленості в суспільстві до пропагованих через мистецтво ідей олімпізму [2].

Оргкомітет Ігор XI Олімпіади в Берліні 1936 року вирішував завдання подальшого розвитку конкурсів мистецтв у програмі Олімпійських ігор. Питання, пов'язані з ними, розглядалися відразу ж після закриття Ігор у Лос-Анджелесі [7]. Ключовим завданням було формування загальних правил для олімпійського художнього конкурсу, що зазнали суттєвих корекцій і змін. Внаслідок розширення різновидів конкурсу в межах основних категорій, зростає кількість нагород, які могли отримати переможці. Оновлене положення про конкурси мистецтв затвердив Виконавчий комітет МОК на Олімпійському конгресі в Осло в лютому 1935 року [7].

Через велику кількість конкурсних мистецьких робіт на Іграх XI Олімпіади в Берліні 1936 року та Іграх XIV Олімпіади в Лондоні 1948 року надалі були встановлені певні обмеження щодо їх кількості [5].

Конкурси мистецтв, які інтегрально долучались до офіційної програми Олімпіад, проводилися до Ігор XIV Олімпіади 1948 року в Лондоні. За офіційною статистикою, переможцями в семи конкурсах за цей період (з 1912 до 1948 рр.) стали діячі мистецтв та літератури з 23-х країн світу [1].

Ці художні змагання були названі "п'ятиборством муз". Упродовж часу свого проведення вони відбулися з різним ступенем міжнародної участі та успіху. Митці відобразили у своїх конкурсних роботах широкий спектр видів спорту: бокс, боротьбу, кінні змагання, легка атлетика, лижні перегони, ковзанярський спорт тощо. Мрії П'єра де Кубертена щодо реалізації грецьких ідеалів єдності тіла, розуму й духу, які він визначив як "спорт плюс мистецтво" були до певної міри здійснені [9].

Згодом виникли сумніви в доцільності проведення олімпійських мистецьких конкурсів. Юханес Зігфрід Едстрем (президент МОК 1942–1952 рр.) ще 1935 року висловив думку, що письменники та художники, які беруть участь у конкурсі суперечать ідеї аматорства. Саме тому на початку 1950-х років він та його однодумці, покликаючись на "професійний характер" конкурсів мистецтв, припинили їх проведення в межах Ігор Олімпіад [5, 8].

На 44-й (43-й) сесії МОК у Римі 1949 року обговорювалася доповідь, згідно з якою майже всі учасники мистецьких конкурсів можуть вважатися професіоналами, оскільки займаються мистецтвом за винагороду, що не відповідає аматорському статусові Олімпійських ігор. Тому була висловлена і підтримана більшістю пропозиція про заміну мистецьких змагань на виставки без нагород і медалей. Рішення викликало дебати й суперечки серед членів МОК та олімпійської спільноти [2].

Незважаючи на протидію багатьох членів, на 45-й (44-й) сесії МОК, що відбувалася в Копенгагені 1950 року, конкурси мистецтв були виключені з програми Ігор XV Олімпіад (1952). Надалі такі конкурси у програмах Ігор Олімпіад уже не передбачалися [5, 8].

Опоненти Едстрема, однак, домоглися на сесії МОК 1952 року рішення про повернення конкурсів мистецтв у програму Ігор Олімпіад. Проте, практичної реалізації цієї постанови не відбулося: організатори Ігор XV Олімпіади в Хельсінкі проігнорували рішення сесії МОК.

приводом браку часу, необхідного для підготовки цього конкурсу. Припинення проведення мистецьких конкурсів у програмах Олімпійських ігор, на думку багатьох теоретиків олімпійського руху, вважається чи не найважчим ударом по справі реалізації планів і заповітів барона де Кубертена [2, 5].

На сесії МОК, що відбулася в Афінах 1954 року, остаточно вирішили замінити конкурси мистецтв образотворчими виставками, які влаштовуватимуться оргкомітетами Ігор під час їх проведення. Спроби перегляду цього питання в майбутньому не мали успіху. Позитивом можна вважати лише те, що в Олімпійську хартію були додатково внесені зобов'язання для організаторів – доводити до програми Олімпіад культурні заходи, щоб “сприяти розвитку взаєморозуміння, дружби і гармонійних відносин між учасниками та глядачами” [2, 5].

Конкурси мистецтв в межах Ігор Олімпіад відіграли визначну роль у популяризації ідей олімпізму, тіловиховання, здорового способу життя. Вони сприяли підвищенню загального інтелектуального й морального рівня олімпійських змагань.

Конкурси мистецтв, введені у програму Ігор Олімпіад на початку ХХ століття, у час становлення олімпійського руху для популяризації олімпійських змагань та урізноманітнення їх зацікавлення Іграми у суспільстві були скасовані в період їх величного розквіту. Основні аргументи прихильників їх скасування вкрай суперечливі. Так, доцільність їх виключення з програми Ігор пояснювалася низькою, “аматорською” якістю поданих на конкурс творів – з одного боку, та участю у ньому митців-професіоналів – з другого.

На теперішній час існує практика проведення Дельфійських ігор, що потребують свого окремого осмислення й оцінювання. На відміну від інших мистецьких проектів у межах Олімпійських ігор (створення офіційних плакатів, нагородних та пам'ятних медалей), конкурси мистецтв мали свою особливу привабливість і перевагу – змагальний характер, “конкурсність”, що виключала можливість протекціонізму для вирішення окремих особистісних інтересів. На наш погляд, елемент агоністики, змагальності у творенні мистецьких робіт, сприяв підвищенню художнього рівня творів та формуванню певних естетичних уподобань, смаків і орієнтацій у суспільстві.

Висновки.

1. До програми сучасних Олімпійських ігор, за ініціативою барона П'єра де Кубертена були введені конкурси мистецтв для реалізації ідеалів олімпізму через поєднання у ньому елементів спорту, культури й мистецтва.

2. Згідно з традиціями давніх греків, конкурси мистецтв у програмах сучасних Олімпійських ігор мали сприяти їх культурному урізноманітненню і збагаченню, виходу за межі лише атлетичних змагань, піднесенню престижу й популяризації олімпійського спорту.

3. Конкурси мистецтв, де експонувалися твори, натхненні ідеєю спорту, відбувалися починаючи від Ігор V Олімпіади 1912 року до Ігор XIV Олімпіади 1948 року і проводились у різних категоріях: архітектура, скульптура, живопис, література і музика. Їх переможцями стали митці мистецтв із 23-х країн світу.

4. Елемент агоністики, змагальності у творенні мистецьких робіт, сприяв підвищенню художнього рівня творів та формуванню певних естетичних уподобань, смаків і орієнтацій у суспільстві.

5. Досвід проведення конкурсів мистецтв у програмах сучасних Олімпіад може бути використаний для фахівців з олімпійської освіти, адже дає можливість пошуку додаткових шляхів популяризації спорту і олімпізму через різні галузі культури.

Перспективи подальших досліджень. Проблематика конкурсів мистецтв у програмах Олімпійських ігор сучасності потребує подальшого дослідження. Насамперед для безпосереднього аналізу змісту, стилю, форм і способів представлення спортивної тематики в художніх творах митців. Мистецькі роботи олімпійських конкурсів, популяризуючи й возвеличуючи спорт, стали надбанням не лише в галузі мистецтва, а й в історії олімпійського спорту.

Список літератури

1. Вільчковський Е. Шляхи відродження сучасних Олімпійських ігор / Е. Вільчковський, А. Вільчківська, В. Пасічник [та ін.] // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві : зб. наук. пр. Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки – Луцьк, 2008. – Т. 1 – С. 13-16.
2. Конкурсы искусств на Олимпийских играх [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://ru.wikipedia.org/wiki/Конкурсы_искусств_на_ОИ.
3. Кубертен П. Олімпійські мемуари : пер. з франц. / П'єр де Кубертен. – К. : Олімпійська література, 1997. – 178 с.
4. Мезе Ф. Шестьдесят Олимпийских игр / Ференц Мезе. – М. : Физкультура и спорт, 1959. – 389 с.
5. Олимпийский конкурс по литературе и искусству [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://slovari.yandex.ru>.
6. Президенты – МОК [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.olympic-history.ru/mok/prezidenty-mok>.
7. Olympic Games Art Contest 1912-1948 [Electronic resource]. – Access made: <http://olympic-museum.de/art/artcompetition.htm>.
8. Stanton R. The forgotten Olympic art competitions – The story of the Olympic art competitions of the 20th century / Richard Stanton. – Victoria : Trafford Publishing, 2001. – 412 s.
9. The Olympic Art Competitions [Electronic resource]. – Access made: http://books.google.com/books/about/The_Forgotten_Olympic_Art_Competitions.

**К ВОПРОСУ О КОНКУРСАХ ИСКУССТВ
В ПРОГРАММАХ ОЛИМПИЙСКИХ ИГР СОВРЕМЕННОСТИ**

**Іванна ЛІТВИНЕЦЬ, Елена ПАДОВСКАЯ,
Ярослав ТИМЧАК, Антон ЛІТВИНЕЦЬ**

Львовский государственный университет физической культуры

Аннотация. В статье рассматриваются конкурсы искусств, происходившие в рамках проведения Игр Олимпиад в период с 1912 по 1948 гг, как культурный феномен сочетания спорта и искусства. Анализируются историко-культурные обстоятельства их введения, особенности организации и проведения в контексте олимпийских соревнований.

Ключевые слова: конкурсы искусств, Игры Олимпиад, олимпизм, МОК.

**THE PROBLEM OF ART COMPETITIONS
IN THE PROGRAMS OF MODERN OLYMPIC GAMES**

**Ivanna LYTVYNETS, Olena PADOVSKA,
Yaroslav TYMCHAK, Anton LYTVYNETS**

Lviv State University of Physical Culture

Annotation. The article deals with arts competitions that took place within the Games during the Olympic Games from 1912 to 1948, as a cultural phenomenon combination of sport and art. Analysis of historical and cultural circumstances of their implementation, especially the organization and holding in terms of the Olympic competitions.

Key words: art competitions, Olympic Games, olympism, IOC.